

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านหนองโสม ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนความรู้ด้านแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็น ซึ่งมีผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้คิดค้นและเรียบเรียงไว้และเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิด ทฤษฎี การบริหารองค์กร
- 2.2 แนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.3 แนวคิด ทฤษฎี ชุมชนปฏิบัติ
- 2.4 แนวคิด ทฤษฎี ตัวแบบทางวัฒนธรรม
- 2.5 แนวคิดและความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.6 ผลงานวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

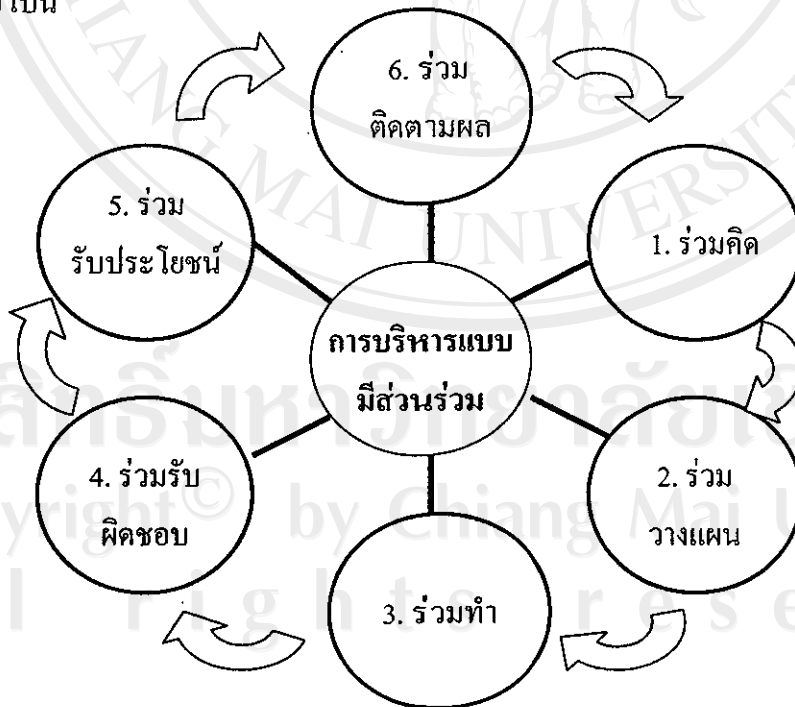
2.1 แนวคิด ทฤษฎี การบริหารองค์กร

เสนาะ (2543) ได้กล่าวถึง การบริหารไว้ว่า “การบริหาร คือกระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป” และได้แยกสาระสำคัญของการบริหารออกเป็น 5 ลักษณะ คือ

1. การบริหารเป็นการทำงานกับคน โดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ การอาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร
2. การบรรลุเป้าหมายขององค์กร เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรต้องอาศัยความร่วมมือของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้
3. การบริหารเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ กล่าวคือประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่าประสิทธิภาพหมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด
4. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปผู้บริหารสามารถคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

จากรูฟงศ์ (2546) ได้กล่าวว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) คือ กระบวนการบริหารของการให้คนในองค์กรหรือทีมงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ ใช้ความคิด สร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกิดจากการบริหารงาน และจากรูฟงศ์เชื่อว่า แนวคิดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ควรจะประกอบไปด้วย แนวคิดที่ 1 ผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่ในการบริหารให้กับผู้ปฏิบัติงาน คนในองค์กร ทีมงาน เพราะต้องการให้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กรที่เป็นรูปธรรม แนวคิดที่ 2 การบริหารแบบมีส่วนร่วมนี้จะก่อให้เกิดความผูกพันระหว่างคนและองค์กรได้อย่างแท้จริง คนในองค์กรได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่เพื่อช่วยเหลือผู้บริหาร ในฐานะที่เป็นผู้นำขององค์กรในการตัดสินใจ นอกจากนี้การบริหารแบบมีส่วนร่วมเปิดให้คนในองค์กรในฐานะสมาชิกขององค์กรมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารตั้งแต่การมีส่วนร่วมคิด (ตัดสินใจ) มีส่วนร่วมวางแผน มีส่วนร่วมทำ มีส่วนร่วมรับผิดชอบ มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และมีส่วนร่วมติดตามผล การมีส่วนร่วมในแต่ละเรื่องนั้นมีความสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและเสริมแรงในการทำงานของผู้ปฏิบัติหรือทีมงาน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการวางแผนถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เดี่ยวดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของจากรูฟงศ์ (2546)

กล่าวโดยสรุป การบริหารองค์กรเป็นกระบวนการทำงานในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับ “คน” เป็นตัวขับเคลื่อนการทำงานนี้ให้เป็นไปตามที่ได้วางแผนไว้และยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้ และการมีส่วนร่วมจะทำให้การบริหารงานนั้นเป็นไปตามที่ต้องการและตรงวัตถุประสงค์มากขึ้น

มีหลายคำที่ใช้เรียกการรวมตัวของชาวบ้านตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เช่น องค์กรชุมชน องค์กรประชาชน และองค์กรชาวบ้าน ฯลฯ วิรัช (2535) ได้กล่าวไว้ว่า องค์กรประชาชนหรือองค์กรชาวบ้านนับเป็นเครื่องมือรองรับยุทธศาสตร์การพัฒนา เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน โดยวิธีมีส่วนร่วมของประชาชนให้แปรไปสู่ภาคปฏิบัติ เปรียบเสมือนกุญแจของการพัฒนาที่จะทำให้เป็นรูปธรรมของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนมากขึ้น

ประเวศ (2535) ได้ให้คำจำกัดความถึงองค์กรชุมชนว่า เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นโดยกระบวนการที่คนในชุมชนมาประชุมปรึกษาหารือซ้ำแล้วซ้ำอีก จนปรากฏตัวผู้นำตามธรรมชาติขึ้น มีการจัดการองค์กร มีการวิเคราะห์ปัญหา วินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ทางเลือกและตัดสินใจทางเลือกได้ถูกต้อง

นลินี (2538) อ้างในสัมพันธ์ (2540) ได้ให้ความหมายขององค์กรชาวบ้าน ไว้หลายความหมายดังนี้

1. องค์กรชาวบ้านในความหมายของการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารข้าว กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มปศุสัตว์ ฯลฯ
2. องค์กรชาวบ้านในความหมายของการรวมกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมในหมู่บ้านเข้าด้วยกัน
3. องค์กรชาวบ้านในความหมายของการประสานกิจกรรมเหมือนกับในต่างหมู่บ้าน เป็นเครือข่ายกิจกรรมต่างหมู่บ้าน เช่น องค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาอีสาน กลุ่มโอได้น้อย เป็นต้น
4. องค์กรชาวบ้านในความหมายของการต่อรองกับนโยบายรัฐหรือผลประโยชน์ร่วมของชาวบ้านหลาย ๆ หมู่บ้าน เช่น สมัชชาเกษตรกรรายย่อย เป็นต้น

และความหมายต่าง ๆ ข้างต้น ต้องพิจารณาควบคู่ไปกับองค์ประกอบขององค์กรชาวบ้านด้วย ซึ่งองค์กรชาวบ้านเป็นระบบใหญ่ระบบหนึ่งของชุมชนที่มีระบบย่อยต่าง ๆ รวมกลุ่มกันเป็นองค์ประกอบที่ทำให้องค์กรชาวบ้านดำรงอยู่ได้ พอจำแนกได้ดังนี้

1. การมีอุดมการณ์ร่วมกัน หมายถึง การมีทัศนคติต่อโลก ต่อสังคม ต่อชุมชน ร่วมกันมีความเข้าใจตรงกัน ทั้งนี้กาญจนา (2527) กล่าวว่า อุดมการณ์ ถือว่าเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยว ทิศทางการรวมกลุ่มกันเอาไว้ ยิ่งถ้าสามารถกำหนดเป้าหมายระยะยาว หรือวิสัยทัศน์ (Vision) ได้ ยิ่งทำให้องค์กรชาวบ้านนั้นมีอุดมการณ์ในการรวมตัวได้ดียิ่งขึ้น

2. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ว่าเป้าหมายที่จะเดินไปข้างหน้าองค์กรชาวบ้าน ทำไปเพื่ออะไร เช่น การมีเป้าหมายเพื่อหลุดพ้นจากความยากจน ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นต้น

3. การมีผลประโยชน์ร่วมกันและมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงเป้าหมาย

4. คน คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญขององค์กรชาวบ้าน มีดังนี้ (ก) ผู้นำ ถือเป็นผู้กุมความอยู่รอดขององค์กรชาวบ้าน หากผู้นำได้รับการยอมรับ มีบารมี มีความสามัคคี ปฏิบัติดี มีความสามารถและคิดถึงส่วนรวมจริง ๆ ก็จะนำพาองค์กรชาวบ้านให้ประสบผลสำเร็จและสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชาวบ้านได้ (ข) สมาชิก การที่มีสมาชิกเข้ามาร่วมมือกันและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางความคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติและการติดตามประเมินผลตลอดจนการมีสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์จากองค์กร นับเป็นบทบาทหน้าที่และสิทธิอันพึงมีของสมาชิกในการรวมกลุ่มองค์กรชาวบ้าน และสมาชิกก็มีหลายประเภททั้งสมาชิกที่เข้าร่วมคิด ร่วมทำงานกับองค์กร โดยอาจจะเข้าร่วมกิจกรรมบ้างไม่เข้าร่วมบ้างและสมาชิกประเภทที่เฝ้าดูเฉย ๆ มีมากกว่าประเภทอื่น ๆ (ค) ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่เข้าร่วมองค์กรแต่ก็มีผลต่อการดำรงอยู่และความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน เพราะเป็นกลุ่มคนที่เฝ้าดู ติดตามวิพากษ์วิจารณ์และพร้อมจะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกับองค์กร

5. การบริหารจัดการ โดยเฉพาะทุกกิจกรรมที่มีเรื่อง เงิน คน เข้าไปเกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้ (ก) การตัดสินใจร่วม นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการรวมตัวกันเป็นองค์กรชาวบ้าน เพราะถ้าหากสมาชิกไม่มีโอกาสตัดสินใจด้วยความเป็นเจ้าของ องค์กรก็ย่อมไม่มีความอยู่รอด องค์กรจะขาดความตระหนักและช่วยกันประคับประคอง ดังนั้น การทำอะไรที่สำคัญ ๆ ในองค์กรจึงต้องให้สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย (ข) โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ โดยทั่วไปมีโครงสร้างจัดไว้เป็นรูปแบบมาตรฐาน คือมีประธาน รองประธาน เลขานุการ ประชาสัมพันธ์ และกรรมการ มีการแบ่งหน้าที่กันตามตำแหน่ง (ค) สถานที่และอุปกรณ์ เพื่อเป็นศูนย์กลางของการรวมตัวกันสำหรับการประชุม การจัดกิจกรรม การเก็บวัสดุอุปกรณ์ และใช้ประโยชน์อื่น ๆ สำหรับชุมชน (ง) กฎ กติการ่วมกัน เพื่อยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นข้อตกลงร่วมกัน การที่คนหลาย ๆ คนมารวมกลุ่มกัน ย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างหรือขัดแย้งกัน ทักษะต่อการปฏิบัติตามจึงเป็นสิ่งสำคัญขององค์กรชาวบ้าน (จ) การสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกขององค์กรชาวบ้าน ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ เป็นต้นว่า การจัดประชุมชี้แจง แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและหาข้อสรุปร่วมกัน การแจ้งข้อมูลข่าวสารผ่านหอกระจายข่าว การประชุมแกนนำองค์กรและกระจายข้อมูลต่อในกลุ่มย่อย การใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ระหว่างผู้นำและสมาชิกในการส่งต่อและรับข้อมูลข่าวสารความรู้ระหว่างกัน ซึ่งชาติชาย (2533) ได้กล่าวกล่าวถึงการสื่อสารว่า มีความสำคัญในการช่วยให้เกิดการรับรู้เข้าใจและ

ร่วมมือกันมากขึ้น หากไม่มีการสื่อสารหรือสื่อสารน้อยหรือสื่อสารไขว้เขวจากความเป็นจริง การที่จะประสบความสำเร็จในการกิจกรรมต่าง ๆ ก็เป็นไปได้ไม่ได้ (จ) การควบคุมตรวจสอบ เมื่อมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันแล้ว ต้องมีการควบคุมตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีการรับรู้กันอย่างโปร่งใส โดยเฉพาะกิจกรรมพัฒนาทั้งหมดเกี่ยวข้องกับเงิน ถ้าอยู่ในมือற்றுญุกหรือฝ่ายการเงินเพียงคนเดียวย่อมมีโอกาสการรั่วไหลของเงิน สูญหายหรือถูกนำไปใช้ก่อน การควบคุมตรวจสอบกันและกันอยู่สม่ำเสมอจะช่วยให้องค์กรหรือชาวบ้านไม่มีปัญหาหรือป้องกันปัญหาหรือแก้ปัญหาได้แต่เนิ่น ๆ และการบริหารจัดการองค์กร วิเชียร (2540) ได้กล่าวไว้ว่า องค์กรจะดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จำเป็นต้องมีระบบการบริหารและจัดการที่เหมาะสม โดยผู้ซึ่งจะหน้าที่บริหารจัดการจำเป็นต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย 2 ประการ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการบริหารและจัดการประการหนึ่ง และต้องเป็นผู้ที่มีความตั้งใจจริงอีกประการหนึ่ง ในส่วนขององค์กรชาวบ้านในปัจจุบันนี้ พบว่าจะมีจุดเด่นเฉพาะในด้านความตั้งใจจริงเท่านั้นซึ่งไม่เพียงพอจำเป็นจะต้องเรียนรู้ในด้านการบริหารจัดการอีกมาก

6. กิจกรรม การเรียนรู้ ฝึกฝนและปฏิบัติจริงที่อยู่ที่กิจกรรมการพัฒนา โดยทั่วไปไปกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก กิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ สมาชิกและชาวบ้านให้ทำงานร่วมกัน ต้องเป็นกิจกรรมที่ต้องการความต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาหรือช่วยเสริมสร้างชีวิตชาวบ้านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และวิเชียร (2540) ได้กล่าวถึงกิจกรรมขององค์กรว่า องค์กรจำเป็นจะต้องคิดค้นและพัฒนาให้เกิดทางเลือกในการดำเนินกิจกรรมในทุก ๆ ด้าน คือ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมทั้งสามด้านนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวพันซึ่งกันและกันจะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้

7. งบประมาณ เพื่อที่สามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดี เช่น ในองค์กรชาวบ้านแห่งหนึ่ง ๆ ควรมีงบประมาณสัก 1,000,000 บาทต่อชาวบ้าน 100 ราย ๆ ละประมาณ 10,000 บาท ที่มีเงินทุนหมุนเวียนสำหรับใช้พัฒนาชีวิตของตนเองและครอบครัว โดยสามารถทำกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมให้เกี่ยวพันกัน

2.2 แนวคิด ทฤษฎี ของคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน

ภูมิธรรม (2536) อ่างโคย ธีร (2538) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงนั้นในทิศทางเดียวกันว่า หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนจัดการควบคุมการใช้ การกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมในฐานะสมาชิกสังคมและได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกมาในรูปของการตัดสินใจ กำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างที่ตนเองต้องการ

John M. Cohen และ Norman T. Uphoff (1993) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การดำเนินงานตามกิจกรรมที่ตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์จาก กิจกรรมพัฒนานั้น ๆ และ/หรือ เข้าร่วมติดตามประเมินผลกิจกรรมดังกล่าวด้วย และยังได้เสนอกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทไว้ว่า มี 3 มิติ (Dimensions) และ 2 บริบท (Contexts) ได้แก่ มิติของการมีส่วนร่วมจะประกอบด้วย มิติที่หนึ่ง คือ มีส่วนร่วมอะไรบ้าง (What) แบ่งเป็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระหว่างดำเนินการและตัดสินใจดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน มิติที่สอง คือ มีส่วนร่วมกับใครบ้าง (Who, Whom) ได้แก่ การมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เจ้าหน้าที่ต่างชาติ ทั้งนี้ให้พิจารณาคุณลักษณะทางประชากร สังคมและเศรษฐกิจของผู้เข้าร่วมในเรื่อง อายุ - เพศ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา ระดับชั้นในสังคม อาชีพ ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การถือครองที่ดิน มิติที่สาม คือ มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง (How) ได้แก่ ลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม รูปแบบการมีส่วนร่วม ขนาดของการมีส่วนร่วม ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจขององค์กรประชาชน หรือเป็นเพียงแต่การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างชาวบ้านกับนักพัฒนาเท่านั้น สำหรับบริบทหรือเงื่อนไขแวดล้อมของการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย บริบทแรก คือ ลักษณะของโครงการ โดยพิจารณาจากลักษณะสิ่งของที่นำเข้า ลักษณะประโยชน์ที่ได้รับ และลักษณะหรือรูปแบบที่ต้องการกำหนด บริบทที่สอง คือ สภาพแวดล้อมของงานหรือกิจกรรมตามโครงการ ได้แก่ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ (ประสบการณ์และการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ) ปัจจัยทางด้านกายภาพและธรรมชาติ (ภูมิศาสตร์และชีวภาพ) และปัจจัยทางสังคม (วัฒนธรรม สังคม การเมืองและเศรษฐกิจ)

Uphoff (1993) อ้างโดย Sansak (1996) มองการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนถึงลักษณะและผลของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. พื้นฐานของการเข้าร่วม ลักษณะที่เข้ามามีส่วนร่วมมาจากแรงจูงใจภายในจะเป็นแรงหนุนหรือชี้นำช่วยให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนการมีส่วนร่วมที่มาจากปัจจัยภายนอกโดยอาศัยอำนาจบารมีหรือแรงบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ ความเกรงใจ หรืออิทธิพลของผู้มีอำนาจจากชุมชนเองถึงจะสามารถกระทำได้สำเร็จ แต่ก็ไม่มีผลผูกพันทางจิตใจ ความยั่งยืนต่อเนื่องของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ก็จะลดลง

2. รูปแบบของการเข้าร่วม การเข้าร่วมของประชาชนนั้นเป็นการเข้าร่วมโดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชนเอง โดยเฉพาะกิจกรรมที่ดำเนินถึงผลประโยชน์ที่ได้รับของประชาชน สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมโดยผ่านตัวแทนกลุ่ม เช่น กรรมการหมู่บ้าน การเข้าร่วมของประชาชนจะอยู่ในลักษณะผู้ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือ

3. ขอบเขตการมีส่วนร่วม เป็นช่วงเวลาการมีส่วนร่วมการใช้เวลาเข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ จะใช้เวลาอย่างน้อยแตกต่างกัน ความถี่ห่างจำนวนครั้งที่เข้าร่วม ความสม่ำเสมอและฤดูกาลที่เหมาะสมช่วงเวลาที่ใช้ในกิจกรรมแต่ละครั้ง

4. ผลของการเข้าร่วม ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดการรวมพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชนมีศักยภาพเป็นตัวของตัวเองสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีมีความสามัคคีในมวลสมาชิกของชุมชน

Van Dusseldorp อังโน มนตรี (2539) มองการมีส่วนร่วมใน 4 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมเปรียบเสมือนกิจกรรมทางสังคม ประกอบไปด้วย การเข้าร่วม การแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม การจัดองค์กรแบบมีส่วนร่วม เน้นการจัดการประชุม การมีแรงงาน ทุน เครื่องใช้เครื่องมือสนับสนุนและการมีสุขภาพจิตที่ดี การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจโดยวิธีการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการหรือกิจกรรม ประเด็นที่ 2 รูปแบบการมีส่วนร่วม ประกอบไปด้วย ระดับการเข้าร่วม แบบอาสาสมัคร เข้าร่วมแบบถูกบังคับ เข้าร่วมตามธรรมเนียมประเพณี วิธีการเข้าร่วม ทางตรงหรือทางอ้อม การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาแบบมีแบบแผน ได้แก่ การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การศึกษาวิจัย การเตรียมวางแผน การยอมรับที่จะปฏิบัติตามแผน การดำเนินงานตามแผน การประเมินผล ฯลฯ ความถี่ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมคือได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันหรือไม่ การมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ หรือการมีส่วนร่วมแต่ไม่มีประสิทธิภาพ ใครได้เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ สมาชิกในชุมชน (ชาวบ้านหรือผู้นำชุมชน) เจ้าหน้าที่รัฐบาล คนนอกชุมชน ตัวแทน/ผู้แทนชุมชน ประเด็นที่ 3 ประเด็นการศึกษาผลได้ผลเสียของการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และในประเด็นสุดท้าย คือการมีส่วนร่วมเปรียบเสมือนกระบวนการพัฒนาที่เสริมสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ การเตรียมการให้เกิดการมีส่วนร่วม การเข้ามีส่วนร่วมและการส่งเสริมเผยแพร่การดำเนินงาน

และในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะดีหรือไม่ดีนั้น ขึ้นอยู่กับการนิยามและระดับของการมีส่วนร่วม ประเด็นของการมีส่วนร่วมไม่ใช่แค่การมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติแต่ต้องให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งควรคำนึงถึงข้อสังเกตของ Uphoff (1993) อ้างโดย Sansak (1996) ที่ว่า การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นการมีส่วนร่วมแบบไม่จริง ทั้งนี้ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมแบบไม่จริงเกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมกันของอำนาจและการควบคุมที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เช่น การเป็นตัวแทนของกลุ่มที่ไม่แท้จริง เนื่องจากการที่คนใดคนหนึ่งมีอำนาจเหนือกลุ่ม มีความรู้สึกดีกว่าคนอื่นในกลุ่ม คนเหล่านี้มักจะทำให้เรื่องที่เขาสนใจหรืออยากจะทำกลายเป็นเรื่องของกลุ่ม

Sansak (1996) ได้ศึกษากระบวนการเสริมพลัง (Empowerment) สตรีชนบท โดยประยุกต์ใช้ การกระตุ้นประสาน ให้สตรีมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในกิจกรรมหลากหลายของชุมชน เพื่อเพิ่ม ความสามารถและศักยภาพที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชีวิตและชุมชนในทิศทางที่สตรีต้องการ การ วิจัยนี้ พบว่า การมีส่วนร่วมจะมีจริงก็ต่อเมื่อชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อ ให้การเคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อการเพิ่มการกระจายอำนาจของโครงการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจาก ภาครัฐไปสู่ประชาชนมากขึ้น การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเป็นพื้นฐานของแนวคิดการเสริมพลังที่เน้น ความหลากหลายของคนในชุมชน การวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกลุ่มเล็กๆที่สามารถเสริมพลัง ตัวเองในการใช้อำนาจ

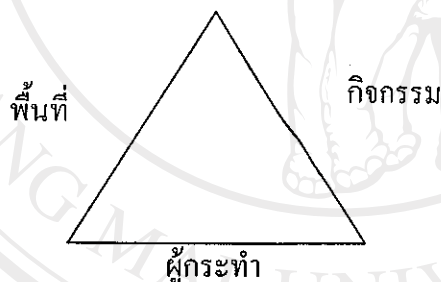
กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนหัวใจ คือชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจ ขั้นตอนของการ มีส่วนร่วม ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่แตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างกันบ้างในส่วนของการรายละเอียด แต่โดยรวม แล้วจะเริ่มจากเรื่องที่ย้ำไปสู่เรื่องที่ยากขึ้นและมีความสลับซับซ้อนกันมากขึ้น เพื่อให้เป็นไปอย่าง ธรรมชาติและเกิดการยั่งยืนของการมีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับเจ้าของปัญหาโดย ส่วนใหญ่แล้ว ชาวบ้านจะเป็นเจ้าของปัญหาและชาวบ้านควรเป็นผู้กำหนดแบบแผนในการปฏิบัติของ ตนเอง เป็นผู้กำหนดกระบวนการให้ได้มาของแผนปฏิบัติตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงประเมินผลขั้นสุดท้าย ซึ่ง เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาคืออย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3 แนวคิด ทฤษฎี ชุมชนปฏิบัติ

แนวคิดชุมชนปฏิบัติ เป็นการมองสังคมหรือชุมชนด้วยกระบวนการทัศน์ใหม่ กล่าวคือแทนที่จะ มองสังคม/ชุมชนเป็นเรื่องของพื้นที่หรือ โครงสร้างหน้าที่ นักคิดการรู้คิดมองเห็นว่า “ชุมชน” สามารถ เกิดขึ้นได้โดยการร้อยรัดของความรู้หรือความเชี่ยวชาญหรือจะเรียกว่าภูมิปัญญาดังที่นิยมกล่าวถึงกันก็ ได้ ชุมชนการปฏิบัติเหล่านี้มิใช่ปรากฏการณ์ใหม่มีมานานตั้งแต่สมัยกรีกด้วยซ้ำไปแต่ที่เพิ่งจะได้รับความ สนใจเพราะบริบทของโลกาภิวัตน์ที่ “ความรู้” หรือข้อสนเทศกลายเป็นกระสายของความสัมพันธ์ใน สังคมอย่างที่เป็นอยู่ การมองเห็น “ชุมชนปฏิบัติ” เป็นผลพวงของการพลิกกระบวนการทัศน์ด้วย Wenger & Snyder (2000) อ้างโดยสามารถ (2545) ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนปฏิบัติเป็นกลุ่มของคนที่เกี่ยวข้องอย่างไม่ เป็นทางการโดยมีความเชี่ยวชาญและความรู้สึกร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันอย่างไรอย่างหนึ่ง ชุมชน ปฏิบัติให้นัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ มองการเรียนรู้ว่าเป็นความสัมพันธ์ของการฝึกฝน (Apprenticeship) ระหว่างผู้รู้ (Expert หรือ Master) กับมือใหม่ (Novice หรือ Apprentice) ชุมชนการปฏิบัติมีผู้รู้อยู่ที่ ศูนย์กลาง ผู้เรียนรู้เริ่มเข้ามาในฐานะ “ผู้เข้าร่วมชายขอบ (Peripheral Participants)” ก่อนที่จะค่อย ๆ เคลื่อนตัวรุกคืบเข้าสู่ศูนย์กลาง

2.4 แนวคิด ทฤษฎี ตัวแบบทางวัฒนธรรม

ในการอธิบายตัวแบบทางวัฒนธรรม สามารถ อ้างอิงคำอธิบายของ Spradley & McCurdy (1972) ที่ว่า วัฒนธรรมมองในเชิงแนวคิดการรู้คิด (Cognitivism) ก็คือ ความรู้ที่คนใช้เพื่อที่จะผลิตและตีความพฤติกรรมทางสังคมความรู้เหล่านี้ได้เรียนรู้ได้และประชาชนมีใช้ร่วมกัน (Shared) ความรู้ทางวัฒนธรรมอาจถือได้ว่าเป็นไวยากรณ์ทางสังคม กล่าวคือในขณะที่ไวยากรณ์ช่วยให้คนได้ผลิตหรือเข้าใจคำพูดหรือประโยคได้นับล้านๆ ประโยค เพื่อใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ความรู้ทางวัฒนธรรมช่วยให้คนเราสามารถผลิตและเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ การวิจัยทางวัฒนธรรมจึงควรลงให้ถึงแก่นของมันที่เป็น “องค์ความรู้” ที่เก็บไว้ในโครงสร้างสมองของเรา ซึ่งนักมานุษยวิทยาการรู้คิด ใช้คำว่า “ตัวแบบทางวัฒนธรรม (Cultural Models)” ที่ใช้คำว่า “ตัวแบบ” เพราะว่าความรู้สึกเหล่านี้เป็นความรู้ในการบริบทการปฏิบัติ (Situated Knowledge) เป็นความรู้พร้อมใช้ ไม่ใช่ความรู้ที่มีไว้เพื่อบอกต่อหรือการสอบ นักวิจัยวัฒนธรรมจึงต้องเริ่มโดยการมองหาสถานการณ์ทางสังคมที่คนใช้ความรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งก็คือ ตัวแบบทางวัฒนธรรมนั่นเอง และสถานการณ์ทางสังคมที่คนเราจะเข้าไปร่วมกิจกรรมทางสังคมนั้นประกอบด้วยมิติพื้นฐาน 3 มิติ ด้วยกัน คือ พื้นที่ กิจกรรม และผู้กระทำ ซึ่งสามารถแสดงได้โดยภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 ตัวแบบทางวัฒนธรรม

เมื่อเข้าถึงสถานการณ์ดังกล่าว คนเราจำเป็นต้องสามารถ “อ่าน” เพื่อที่จะกำหนดตัวเองได้อย่างเหมาะสมว่าจะแสดงออกไปอย่างไร สิ่งที่จะช่วยในการ “อ่าน” ดังกล่าวก็คือ ตัวแบบทางวัฒนธรรม และขั้นตอนดำเนินการวิจัยทางด้านวัฒนธรรมถือเป็น “ประสบการณ์ทางวัฒนธรรม” ที่ผู้วิจัยได้รับจากกระบวนการวิจัย ควรจะประกอบด้วยรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการวิจัยทางด้านวัฒนธรรม

การได้เครื่องมือทางความคิด	การเข้าสนาม	การทำงานภาคสนาม	การบรรยายวัฒนธรรม
เข้าใจมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมและเรียนรู้วิธีการทำงานภาคสนามบางส่วน	เลือกฉากวัฒนธรรม (Cultural Scene) และติดต่อกับผู้ให้ข้อสนเทศ	เก็บและบันทึกข้อมูลทางวัฒนธรรม	วิเคราะห์ข้อมูลแล้วเขียนพรรณนาการทางวัฒนธรรม

2.5 แนวคิดและความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท ถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญยิ่งในการที่จะต่อสู้กับปัญหาความยากจนของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน รวมทั้งการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง และเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาเสริมสร้างศักยภาพ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต และเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กรมพัฒนาชุมชน, 2545) กองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ที่ต้องทำให้บังเกิดขึ้นเป็นรูปธรรม จุดเด่นอยู่ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกกระบวนการทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และยอมรับว่ามีความเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านร่วมกัน ทำให้เกิดความรู้สึกรักและหวงแหน ช่วยกัน ดูแลรักษาไว้เสมือนหนึ่งเป็นเกียรติบัตรของชุมชนให้คนทั่วไปได้รับรู้ว่า “ชุมชนมีความสามัคคีเข้มแข็ง” โดยกองทุนหมู่บ้าน มีชื่อเต็มว่า “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” ซึ่งเกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนของหมู่บ้าน โดย หมู่บ้าน หมายถึง หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตการปกครองท้องที่พิเศษ และชุมชนอื่นๆ ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด กองทุนหมู่บ้านแบ่งออกเป็น 2 ระดับ

1) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกองทุนรวมในระดับชาติเพื่อจัดสรรให้แก่ หมู่บ้านและชุมชนเมือง

2) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมู่บ้านและชุมชนเมือง ละประมาณ 1 ล้านบาท

2.5.1 ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชนและประชาสังคม
5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

2.5.2 หลักการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จะประสบความสำเร็จได้ ควรประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชน ทั้งความพร้อมของคนและครัวเรือนในการควบคุมดูแลกันเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ให้สอดคล้องและเกื้อกูลกันระหว่างกองทุนต่างๆที่มีอยู่ในหมู่บ้าน
3. ให้หมู่บ้าน/ชุมชนเมือง เป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและจัดการกองทุน
4. มีการประเมินผลโดยใช้ตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพของกองทุน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความปลอดโปร่ง มีประสิทธิภาพ

2.5.3 วัตถุประสงค์กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต

5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.5.4 การบริหารงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนหมู่บ้านบริหารงานโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วย กรรมการซึ่งมาจากการคัดเลือกระหว่างสมาชิกด้วยกัน ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงิน กองทุน เพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน
2. ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก
3. รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่มองค์กรชุมชนหรือปัจเจกบุคคล ในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
4. สำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือนและวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่หมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น ตลอดจนสำรวจและจัดทำข้อมูลดังกล่าวของกองทุนอื่นๆที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
5. พิจารณาการให้เงินกู้ตามระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด
6. ทำนิติกรรมสัญญา หรือ ดำเนินการเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน
7. จัดหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้องดำเนินการให้เสร็จแล้วภายในสิบห้าวันนับตั้งแต่วันร้องขอ
8. จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทน หรือรายได้จากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย ในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือคำสั่งเป็นที่สุด เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตาม หรือบริหารจัดการกองทุนไม่เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด
9. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

2.5.5 ที่มาของเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

1. เงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการ
2. เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน
3. เงินกู้ยืม
4. ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
5. เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
6. เงินค่าหุ้น
7. เงินสมทบจากกลุ่ม หรือองค์กรสมาชิก
8. เงินหรือสินทรัพย์อื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

2.5.6 กลไกในการบริหารกองทุน แบ่งออกเป็น 3 ระดับใหญ่ๆ คือ

1. ระดับชาติ ประกอบด้วย

1) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย แผนการดำเนินงาน

2) สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

3) คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และตัวแทนประชาชน เป็นองค์ประกอบ มีหน้าที่ในการปฏิรูประบบราชการ บริหารราชการการทำงานร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการทำงานของคณะอนุกรรมการสนับสนุน และติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและคณะกรรมการชุมชนเมือง

2. ระดับจังหวัด

ในระดับจังหวัด มีคณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด ทำหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบผลการประเมินความพร้อมของกองทุน ซึ่งผ่านการประเมินของคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ และสนับสนุนการเตรียมความพร้อม ติดตาม ตรวจสอบ สนับสนุนด้านวิชาการ และการจัดการแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง พร้อมทั้งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

3. ระดับหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

ประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่มองค์กรประชาชนและประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชนซึ่งได้มาโดยวิธีชาวบ้านเลือกกันเองในหมู่บ้าน หรือชุมชน จำนวน 9-15 คน

2.6 ผลงานวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง

กำธรและคณะ (2544) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ของตำบล ทาปลาคุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนการบริหารกองทุนด้านเศรษฐกิจ ในตำบลอย่างมีพลวัต เนื่องทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้การบริหาร กองทุนระหว่างชุมชนในตำบลกับภายนอกชุมชนเพื่อสร้างกลไกในการบริหารกองทุนขององค์กร บริหารส่วนตำบลในอนาคต ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของ สมาชิกสามารถที่จะเรียนรู้การบริหารและสามารถปรับเปลี่ยนการบริหารได้สอดคล้องกับปัญหาและ ความต้องการของชุมชน ซึ่งชุมชนที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงจำนวน 5 ชุมชน อย่างไรก็ตาม การยังมี ระบบอุปถัมภ์ ภาวะผู้นำ ที่ทำให้ระบบการควบคุมพฤติกรรมของผู้นำไม่เป็นไปตามความต้องการของ สมาชิก ยังเป็นสิ่งที่ขัดขวางการสรุปบทเรียนของการเรียนรู้การบริหารกองทุนให้มีความโปร่งใส หลาย ชุมชนยังมีปัญหาอยู่ การเปิดโอกาสให้ทุกกองทุนชุมชนและองค์กรบริหารส่วนตำบลได้เข้ามามีส่วน ร่วมจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุน สามารถเรียนรู้และปรับ เปลี่ยนการบริหารงานได้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนได้ ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่ สำคัญต้องการกระจายอำนาจการบริหารงานและมีความโปร่งใส การพิจารณาถึงการเรียนรู้ข้อผิดพลาด ในอดีต ต้องมีการแจ้งให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และติดตาม ประเมินผลอย่างใกล้ชิดต่อการเรียนรู้การบริหารกองทุน การบริหารกองทุนในชุมชนในอนาคตที่ยั่งยืน ควรเอื้ออำนวยให้โอกาสแก่ชุมชนในการตัดสินใจ ผนวกกองทุนที่เหมือนกันเข้าเป็นกองทุนเดียวกัน จึง จะเป็นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

ชาติรีและคณะ (2544) ได้ศึกษากระบวนการจัดการกองทุนชุมชนในตำบลเมืองจิ่ง กิ่งอำเภอ ภูเพียง จังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการกองทุนชุมชนในตำบลเมืองจิ่งและ เพื่อมองหาปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้การจัดการกองทุนเป็นไปได้ด้วยดี โดยพบว่า เงื่อนไขที่ส่งผลให้ การจัดการกองทุนเป็นไปได้ด้วยดี ได้แก่ (1) ความผูกพันกันเป็นเครือญาติ เริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ใน เครือญาติและขยายออกตามเครือข่ายทางสังคมที่อยู่ในพื้นที่ความเป็นเครือญาติ ความคุ้นเคย ความ ใกล้ชิด ทำให้เกิดความผูกพันในหมู่สมาชิกซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญ หากจะมีกองทุนเกิดขึ้นนั้นต้องเริ่ม จากกลุ่มเครือญาติหรือกลุ่มที่เคยผูกพันกันมาก่อน ความรู้สึกว่าการเป็นกลุ่มเดียวกันจะต้องช่วยเหลือ กัน ปฏิบัติตามกติกาที่วางไว้ร่วมกัน (2) ผู้จัดการกองทุน ความน่าเชื่อถือของผู้จัดการกองทุนนั้นมีมา อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ชาวบ้านให้ความศรัทธามากกว่า ชาวบ้านให้ความไว้วางใจในหมู่บ้าน ผู้จัดการนี้ ไม่ได้ทำงานคนเดียวแต่ชักชวนผู้ซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสม มีประสบการณ์และทำงานร่วมกันได้ การทำงานลักษณะเป็นทีม บริหารจัดการกองทุนฯ โดยนำเอาประสบการณ์ ทักษะและฐานศรัทธาซึ่งนำ ของแต่ละคนมาหลอมรวมกัน (3) ความรู้สึกเป็นเจ้าของ กองทุนซึ่งเกิดจากความจำเป็นของชาวบ้าน

และก่อตั้งมาจากกลุ่มที่มีความจำเป็นและเห็นความสำคัญของกองทุนนั้น เป็นกองทุนที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เริ่มจากหลักร้อยละบาท พันบาท ทบยอดสะสมเงินไปเรื่อยๆสมาชิกจะรู้สึกรู้ว่าเขาส่งกองทุนนี้ มาด้วยตนเอง สร้างความรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของผ่านการถือหุ้น การจัดการใด ๆ ก็ต้องมีการตกลงร่วมกันใน หมู่สมาชิก ในเมื่อกองทุนนั้นเป็นเงินของทุกคน ทุกคนก็ต้องทำตามกติกาที่วางไว้ (4) ช่องทางการสื่อสาร การสื่อสารในกลุ่มผู้ถือหุ้นนั้นแพร่กระจายและลงลึกถึงรายละเอียด ผู้หญิงแลกเปลี่ยน ข่าวสารกันในช่วงเวลาที่ไม่ไปเสาะหาอาหาร เมื่อพบกันจะพูดคุยแลกเปลี่ยนสิ่งที่รู้เห็นเกี่ยวกับความเป็นไป ในหมู่บ้าน เกิดการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ต้องอาศัยการอ่านออกเขียนได้ ผู้หญิงที่ไม่รู้หนังสือสามารถติดตามความเป็นไปได้ของกองทุนจากช่องทางการสื่อสาร การสื่อสารในกลุ่มผู้ถือหุ้น นำไปสู่การกำกับ ตรวจสอบและการหาทางแก้ปัญหา ซึ่งมีลักษณะประนีประนอมและรักษา ความสัมพันธ์ระยะยาวไว้ได้ (5) กระบวนการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ การให้โอกาสผู้อื่นมาร่วมเรียนรู้จน เกิดทักษะประสบการณ์เพื่อเป็นผู้นำรุ่นใหม่ จะลดปัญหาการถูกตั้งข้อสังเกตหรือดิฉันนินทา และ แบ่งเบาภาระในการจัดการได้มาก ทำให้ผู้นำเดิมมีโอกาสไปเรียนรู้ในการจัดการอีกระดับได้ สำหรับ กระบวนการจัดการที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การจัดการซึ่งเริ่มขณะที่กองทุนมีขนาดเล็กและผู้จัดการ เรียนรู้การจัดการ ไปพร้อมกับการเติบโตของกองทุน การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการกับ สมาชิกและสมาชิกกับสมาชิก รูปแบบที่ไม่ซับซ้อนสมาชิกเข้าใจง่าย การมีส่วนร่วมในการจัดการและการ เชื่อมโยงทุนต่าง ๆ

ประเมิน (2545) ได้สรุปถึง กองทุน 1 ล้านบาทดีเด่นของปราจีนบุรีว่า ในส่วนของจังหวัด ปราจีนบุรี มีกองทุนหมู่บ้านได้รับการจัดสรรและโอนเงินกองทุนฯ แล้วจำนวน 684 หมู่บ้านและ 14 ชุมชนเมือง ที่เหลืออีกหนึ่งหมู่บ้านเนื่องจากครัวเรือนไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด มีเพียง 13 ครัวเรือน จาก เกณฑ์กำหนด 50 ครัวเรือน เพื่อเป็นการแสดงถึงความก้าวหน้าในโอกาสที่กองทุนฯดำเนินงานครบ รอบ 1 ปี จึงได้จัดโครงการคัดเลือกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดีเด่นระดับจังหวัด ประจำปี 2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน และสร้างมาตรฐานการ บริหารจัดการกองทุนฯเชิงคุณภาพ พร้อมการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกองทุนร่วมกัน ด้วย และผลการคัดเลือกกองทุนดีเด่นปี 2545 ของจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านท่ากระทุ่ม หมู่ที่ 10 ต. บ้านสร้าง อ. บ้านสร้าง ซึ่งกองทุนบ้านหนองกระทุ่มได้มีหลักที่นำมาใช้ในการบริหาร จัดการกองทุนฯ ดังนี้ มีแผนและปฏิบัติตามแผน มีการประชุมกรรมการอย่างน้อย 3 ครั้ง/เดือน มีระเบียบ ข้อบังคับได้เผยแพร่แก่สมาชิกทราบ มีการจัดทำระบบทะเบียนกองทุนฯ มีการจัดทำระบบบัญชีกองทุนฯ การพิจารณาการอนุมัติให้กู้เป็นไปตามระเบียบ มีระบบข้อมูลเพื่อการติดตาม/ประเมินผล มีศูนย์ปฏิบัติการ มีการติดตาม/ตรวจสอบของสมาชิก/กรรมการ ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวทำให้กองทุนหมู่บ้านหนองกระทุ่ม ได้รับคัดเลือกเป็นกองทุนหมู่บ้านดีเด่นของจังหวัดปราจีนบุรี ได้รับการยกย่องและเชิดชูเกียรติอย่างเป็นทางการ

ทางการในด้านการประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและเป็นแบบอย่างที่ดีได้

ปรีดี (2544) ได้กล่าวว่า "เงินเหมือนกระดาษ เมื่อพัฒนาคนให้สำนึกแล้วก็ถือทิ้งได้" กองทุนหมู่บ้านเป็นแค่เครื่องมือในการให้คนในชุมชนใช้หลัก 5 ร่วมในการทำงาน คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผลประโยชน์ กระบวนการ 5 ร่วม ทำให้ผู้คนในหมู่บ้านเกิดโอกาสในการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนถึงปัญหาของครอบครัว ชุมชน และร่วมกันคิดหาทางออกที่เหมาะสมกับชุมชนและเกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นทุนทางสังคมที่กำลังจะเหือดหายไปจากสังคมไทย กระบวนการอย่างนี้เองที่เป็นพื้นฐานวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่ทุกคนมีสิทธิ มีเสียง ทุกคนต้องฟังเสียงของคนส่วนใหญ่ที่ได้รับกระทบ และเดือดร้อนมากกว่าคนอื่น ๆ เกิดความเห็นอกเห็นใจ ห่วงหาอาทรต่อกัน จึงเป็นมิติของการพัฒนาที่กำลังจะสูญหายไปได้พื้นที่กลับมาอีกครั้งที่ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมเป็นผู้คิดเอง ทำเอง และเขาจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่ได้รับจนก่อให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน นอกจากนี้ได้กล่าวถึงจุดเด่นในความคิด ไว้ว่า จุดเด่นของกองทุนหมู่บ้าน คือ

1. เป็นนโยบายของรัฐบาลที่สร้างกระแสและความหวังให้ประชาชนค่อนข้างสูง ก่อให้เกิดแรงจูงใจ แพร่กระจายทุกกลุ่มเป้าหมายของประชาชน ที่รัฐบาลจะต้องทำให้เกิดเป็นรูปธรรม
2. ครัวเรือน องค์กร เครือข่ายชุมชนมีแหล่งทุนที่ทำให้เกิดการเริ่มต้นอาชีพใหม่ หรือการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการทำมาหากิน การประกอบอาชีพของชุมชน และการต่อยอดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนให้ขยายกว้างขวางขึ้น
3. ทำให้เกิดพื้นฐานการพัฒนา "คน" และโครงข่ายการเรียนรู้ เชื่อมโยงการมีส่วนร่วม / แลกเปลี่ยนไปสู่เครือข่ายขององค์กรอื่นในการผนึกกำลังร่วมกัน
4. กระตุ้นให้เกิดกำลังซื้อ กำลังผลิต ก่อให้เกิดรายได้และสามารถมีกำลังเก็บออมทรัพย์ระดับรากแก้วของสังคม
5. "เงิน" เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมชุมชน มีความเข้มแข็ง เพราะได้มีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ ลงมือทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และช่วยกันดูแลรักษาให้ยั่งยืน
6. ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาต่อยอดต้นทุนภูมิปัญญาของชุมชนให้ดำรงอยู่ สืบทอดเป็นมรดกอย่างยั่งยืน
7. เน้นการกระจายอำนาจกระจายโอกาส และกระจายทุนสนับสนุนคนยากจนส่วนใหญ่ของประเทศ

8. เกิดการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนา "พหุภาคี" ก่อให้เกิดประสานพลังความเป็นเอกภาพบูรณาการเงินทุนเป็นกลุ่มก้อน มีศักยภาพและมีองค์กรเครือข่ายเป็นผู้บริหารจัดการและทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่

9. มีต้นทุนองค์ความรู้และประสบการณ์เดิมในหลายโครงการ เช่น โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กช.คจ.) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนและโครงการสินเชื่อการพัฒนาชุมชน (สพช.) เป็นต้น สามารถถอดบทเรียนเหล่านี้มาปรับปรุงและพัฒนากลไกการบริหารจัดการ และยกระดับการพัฒนาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

10. กองทุนหมู่บ้าน 70,000 ล้านบาท เป็นเงินลงทุนชาวบ้านกู้เงินเหล่านี้ไปใช้จ่ายการลงทุนและนำกลับมาชำระคืนแก่กองทุน ซึ่งถือได้ว่ามิใช่เงินทุนจะหมดไป แต่ต้องเริ่มทำจากจุดเล็ก ๆ ที่มีความพร้อมแล้วค่อยขยายผลอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มต้นทุนมูลค่าของเงินให้ยิ่งใหญ่ และเพิ่มพูนประสบการณ์ให้มากยิ่งขึ้นควบคู่กันไป

11. การปรับกระบวนการทัศน์ในการทำงาน โดยใช้หมู่บ้านเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา หรือใช้หมู่บ้านเป็นคำตอบสุดท้ายของการพัฒนา

นอกจากนี้ ปรีดี (2544) ยังได้วิพากษ์ว่ากองทุนหมู่บ้านมีจุดอ่อน ดังนี้

1. มิติของการใช้เงิน "เงิน" เป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นการทำลายความเข้มแข็งของชุมชนลงอย่างสิ้นเชิง

2. กระตุ้นความ "ยากจน" คนที่ประมาทไม่รู้คุณค่าของเงิน คนบางคนอาจจะไม่รู้จักคิดไม่มีวินัยในการใช้จ่ายเงิน ยิ่งการใช้เงินจำนวนมากยิ่งทำให้เห็นว่า "เป็นเงินหลวง" ไม่รู้จักรักและหวงแหน

3. ถ้าหากไม่มีการเตรียมความพร้อม และไม่มีส่วนร่วมของประชาชน คิดง่าย ๆ ทำง่าย ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีงาม และไม่มีดีงาม มีความเสี่ยงสูง ต้องระมัดระวังมาก

4. โครงสร้างการบริหารหลายขั้นตอนมาก เอกสารมาก งานซับซ้อน การบริหารจัดการขององค์กรชุมชนจะยิ่งยุ่งยากมากขึ้น

5. การแยกแยะกลุ่มงาน/เป้าหมาย กลุ่มพื้นที่เป้าหมาย ที่มีสถานการณ์ วัฒนธรรมชุมชนที่แตกต่างกันไม่ชัดเจน ไม่มีหลักเกณฑ์ ก็ยังมีปัญหามาก เช่น เงินกู้ที่คิดดอกเบี้ย คนไทยอิสลามถือว่ามีความผิดต่อศาสนาและความเชื่อ เป็นต้น

6. การจัดสรรบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐแต่ละหน่วยไม่ชัดเจน เข้าทำนอง คนคิด คนทำ คนรับผลประโยชน์ คนดูแลกำกับ ไม่ไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมยิ่งยุ่งยากมากในการปฏิบัติงาน

7. การมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นคิดทำ ของหุ้นส่วน ผู้หาเงินทุน ผู้รับเงินทุนไปทำ และผู้ใช้บริการ เงินทุนแทบจะมีน้อยมากเพียงแต่รอรับคำสั่งอย่างเดียว จะทำให้เกิดปัญหา "รอคำสั่ง" และคั่งรับ

8. การปรับเปลี่ยนทัศนคติวิธีการปฏิบัติงานของข้าราชการทุกระดับในทุกหน่วยงาน ยังขาดความเป็นเอกภาพในแง่ปรัชญาการทำงานที่ยึดหลักอยู่ที่หน่วยงาน และพนักงานเป็นศูนย์กลางในการทำงาน จึงขาดแนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก ทำให้เกิดความไม่ยอมรับนับถือและเชื่อมั่นในคุณค่าของประชาชน

9. ขาดการทำประชาพิจารณ์ หรือเวทีชาวบ้านในการวางเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะมีพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมายประเภทใด จะประเมินศักยภาพอย่างไร สนับสนุนช่วยเหลือกันโดยวิธีการอย่างไร ใครจะเป็นผู้ดำเนินการ ใครจะเป็นผู้ประเมินผลความสำเร็จ และใครจะทำหน้าที่ติดตาม กำกับ ดูแล ตลอดจนการส่งเสริมขยายผลงานในอนาคต และใครจะเป็นเจ้าของที่แท้จริง

แพรวพรรณ (2541) ได้กล่าวถึงประสบการณ์ การจัดการกลุ่มออมทรัพย์สู่การจัดตั้งสวัสดิการเพื่อชุมชน กรณีกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเป็ะ หมู่ 3 บ้านป่ายาง ตำบลคลองเป็ะ อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีนายอัมพร ค้างปาน เป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทั้งนี้วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มก็เพื่อให้ชาวบ้านได้รู้จักการออมและสามารถจัดการกับรายรับรายจ่ายของตนเองได้ และพบว่าคนในชุมชนเดียวกันยอมรับรู้จักกันดีที่สุดและมีความสามารถจัดการกับทรัพยากรของตนเองได้ดีกว่าการที่จะให้บุคคลอื่นเข้ามาจัดการ โดยการเสนอให้ชาวบ้านมีการดูแลกองทุนหมู่บ้านเอง โดยรัฐทำหน้าที่ประเมินผล ส่วนการเลือกสรรกรรมการกองทุน ต้องมีคุณสมบัติคือ มีความเข้าใจเรื่องชุมชน มีการบริหารจัดการและเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่เป็นคนที่ชาวบ้านศรัทธามาจากหลายกลุ่มอาชีพ และที่ชาวภาคใต้ต้องการคือ ให้รัฐบาลโอนทุนก้อนนี้ให้กับหมู่บ้านไปเลยอย่างเด็ดขาดไม่ถือเป็นการกู้

สุทธิรักษ์ (2545) ได้กล่าวถึง การประชุมเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับนโยบายการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จัดโดยกองฝึกอบรม และ Civic Net ซึ่งได้ร่วมกันสรุปถึงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้เข้มแข็ง ว่า

1. ต้องยึดหลักการบริหารจัดการให้เป็นไปตามหลักการของ “กองทุนหมู่บ้าน” ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด
2. ต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามประเมินผล โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด
3. ต้องมีการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เสริมสร้างความเข้าใจแก่ชาวบ้าน ให้ชัดเจน ในวัตถุประสงค์ หลักการ กระบวนการทำงานของกองทุนหมู่บ้าน และเปิดโอกาสให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ
4. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านต้องมีคุณธรรมในการบริหารงาน ทำงานด้วยความโปร่งใส ถูกต้องตามหลักการ ยึดความเสมอภาค มีความยุติธรรม

5. ต้องมีระบบบัญชี การเงิน ที่มีประสิทธิภาพ ในลักษณะที่มีความชัดเจน มีการตรวจสอบ และควบคุม รัดกุม เชื่อถือได้ และเป็นปัจจุบัน
6. ต้องมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ต้องกำหนดตัวชี้วัด ที่ แสดงให้เห็นผลสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ ชัดเจน เช่น การบริหารงาน การทำบัญชี การติด ตามกำกับ
7. ต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการกองทุนฯจะต้องบริการข้อมูล เผยแพร่ ข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับสมาชิกกองทุนและชาวบ้านได้ทราบอย่างทั่วถึง
8. ต้องยึดหลักประชาธิปไตยในการบริหารงาน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็น อย่างอิสระ เสริมสร้างแนวคิดหลักการบริหารงานแบบประชาธิปไตยให้เป็นแบบอย่างการเรียนรู้ต่อ ชาวบ้าน ยอมรับเสียงข้างมากในการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
9. ต้องสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่าง หมู่บ้านต่อหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านให้เกิดขึ้น เพื่อเสริมสร้างทักษะประสบการณ์ในการบริหาร จัดการให้มีประสิทธิภาพในการบริหารงานสูงขึ้น